

Atomnedrustning i 2010:

«Fra ikkespredningsavtale til forbud mot atomvåpen»

*Skrevet av Alexander Harang
Norges fredsråd, Juni 2010*

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Forkortelser	4
Om ikkespredningsavtalen og dens tilsynskonferanse	5
Avtalen	5
Tilsynskonferansen	6
Grunnleggende problemstillinger i atomnedrustningen	7
Egeninteresse i lave ambisjoner	7
Hva må til for å få fart på atomnedrustningen?	8
Det handler om å minimere atomvåpnenes politiske nytte	8
Det politiske bakteppe	10
Forventninger frem mot tilsynskonferansen i 2010	10
Nedrustningsdebatten i Stortinget	11
Sivilsamfunnets krav til en vellykket tilsynskonferanse	13
Det fredspolitiske utgangspunktet er NWC	15
Et forbud mot atomvåpen	15
Økende moment for NWC	17
Nedrustningspolitiske resultat i tilsynskonferansen	18
Et handlingsprogram uten troverdige tiltak for atomnedrustning	20
Veien fra NPT til NWC	20
Ting vi bør ta med oss fra tilsynskonferansen	21
Revisjon av NATOs strategiske konsept	23
Hva er atomnedrustningsrelevant i NATOs strategisk konsept?	23
NATO og ikkespredningavtalens nedrustningsforpliktelser	24
Vedlegg	25
Vedlegg nr 1: Ikkespredningsavtalen (NPT)	25
Vedlegg nr 2: Organisasjoner tilsluttet NPT brevet til UD av 26. april 2010	28
Vedlegg nr 3: NATOs atompunkt i sitt gjeldende strategiske konsept fra 1999	29
Vedlegg nr 4: De 13 Steg for atomnedrustning	31

Innledning

Atomvåpen er blant de største og mest umiddelbare truslene menneskeheten i dag står ovenfor. Slik har det vært i seksti år. Fra tidlig på 1950- tallet har også atomnedrustning vært en fanesak for fredsbevegelsen. Denne saken som har mobilisert flere fredsaktivister enn de fleste andre fredssaker over tid. For Norges fredsråd, paraplyorganisasjonen for fredsbevegelsen i Norge, er derfor kampen for atomnedrustning noe vi prioriterer høyt.

I 2010 står atomnedrustning høyere på agendaen, både for nasjonal og internasjonal fredsbevegelse, enn normalt. Det er to hovedgrunner til dette. For det første er 2010 mulighetenes år for atomnedrustningen. Sentrale politiske og militære ledere i store deler av verden har erkjent at sikkerhetstrusselen fra disse våpnene i dag er høyere enn sikkerhetsgevinsten, og at den eneste troverdige beskyttelsen mot atomvåpen er deres fullstendige avskaffelse. Denne nyvunne erkjennelsen gir grunn til optimisme, og tilsynskonferansen 2010 fremsto dermed som en unik mulighet for verdenssamfunnet til endelig å kunne vedta et bindende rammeverk for reell atomnedrustning innenfor rammen av Ikkespredningsavtalen (NPT) ved årets begynnelse. Denne sjansen ble i stor grad misbrukt, men tilsynskonferansen bidro ihvertfall til økt fokus, engasjement og bevissthet om nødvendigheten av atomnedrustning i verden. Dette legger igjen til rette for å etablere et forbud mot atomvåpen, hvilke lenge har vært fredsbevegelsens primære målsetting. For det andre skal NATOs strategiske konsept revideres i 2010. Begge disse begivenhetene påvirker mulighetene for atomnedrustning i verden på helt grunnleggende måter. Tilsynskonferansen kunne potensielt ha bidratt til nye nedrustningsinitiativ, og sikret gjennomføring av nedrustningsforpliktelser atomstatene allerede har påtatt seg. Samtidig setter en resultatløs tilsynskonferanse en stopper for ellers positive bevegelser vi har sett på nedrustningsfeltet gjennom 2009. Når NATOs strategiske konsept revideres åpner også dette for muligheter og farer for den globale atomnedrustningen. Tre av verdens fem erklærte atomvåpenstater, og en tredjedel av alle statene som i dag har atomvåpen, er del av alliansen. NATO har i dag et strategisk konsept som både åpner for å angripe med atomvåpen, som pålegger alliansen å samarbeide om atomangrep i en eventuell atomkrig og som holder USAs atomparaply over Europa som alliansens øverste sikkerhetsgaranti. Amerikanske atomvåpen er også utplassert på ikke-atomstaters jord som ledd i NATOs rådende strategi. NATO har derfor fungert som bremsekloss på en lang rekke atomnedrustningsinitiativ opp gjennom historien. Dette kan endres i 2010.

Denne rapporten søker å gi en innføring til ikke-spredningsavtalens nedrustningsforpliktelser og en oppsummering av hvordan disse forpliktelsene er ivaretatt gjennom tilsynskonferansen i 2010. Rapporten gir også en innføring i NATOs atomvåpenpolitikk, og en analyse av hvordan den pågående revideringen av NATOs strategiske konsept påvirker mulighetene for atomnedrustning i verden.

Rapporten er skrevet av Alexander Harang, styremedlem i Norges fredsråd og mangeårig nedrustningsaktivist og fredsforsker. Harang var NGO observatør for Fredsrådet i New York under Ikkespredningsavtalens tilsynskonferanse i april/ mai 2010, og var ansvarlig for møteserien «Sammen mot atomvåpen» våren 2010.

Forkortelser

Både i norsk og internasjonalt nedrustningmiljø flyter det av akronymer som kan være forvirrende å forholde seg til i starten. Både ute og hjemme bruker vi vanligvis de engelske akronymene. Denne rapporten søker å bruke så få som mulig av de akronymene opplistet under, men siden rapportens fotnoter benytter alle disse forkortelsene forklares disse her:

Viktige avtaler:

ABM = Anti-Ballistic Missile

CTBT = Comprehensive Test Ban Treaty (Prøvestansavtalen)

FMCT = Fissile Materials Cut-off Treaty (Avtale om forbud mot produksjon av spaltbart materiale til våpenbruk)

NPT = Nuclear Non-Proliferation Treaty (Ikkespredningsavtalen)

PAROS = Prevention of an Arms Race in Outer Space

START = Strategic Arms Reduction Treaty

INF = Intermediate Nuclear Forces Treaty

Viktige grupper av land:

E3 = Frankrike, Tyskland og Storbritannia

P5 = USA, Kina, Russland, Frankrike og Storbritannia

P5+1 = USA, Kina, Russland, Frankrike og Storbritannia + Tyskland

E3+3 = Kina, Frankrike og Russland + USA, Storbritannia og Tyskland. (Denne gruppen kalles også P5 +1.)

NAC = New Agenda Coalition. Dette er en gruppe i FN av land fra både Nord og Sør, nærmere bestemt Brasil, Egypt, Ireland, Mexico, New Zealand, Sør Afrika, and Sverige. Disse middels mektige stater søker å bygge konsensus om atomnedrustning i FN

NAM = Non Aligned Movement. Dette er en gruppe i FN for de statene som anser seg som uavhengige av stormaktsblokkene. I dag teller denne gruppen 116 land.

Andre viktige forkortelser:

UNGA 64 = United Nations General Assembly nr 64, altså FNs 64. Generalforsamling. Denne ble avholdt høsten 2009.

OP = Operative Paragraph. Dette er en benevnelse på et avsnitt i en FN resolusjon som foreskriver handling. Det er som oftest flere OPer i en FN resolusjon, og derfor besifres disse. Foreksempel som dette: OP nr 3.

ICBM = Intercontinental Ballistic Missile, dvs rakett med interkontinental rekkevidde.

ICJ = International Court of Justice, dvs FN domstolen i Haag

MDA = Mutual Defence Agreement

NFU = No First Use

NNWS = Non-Nuclear Weapon State, dvs de stater som ikke er atomvåpenstater

NSA = Negative Security Assurance, dvs negative sikkerhetsgarantier.

NWC = Nuclear Weapons Convention. Dette er en tenkt konensjon som forbyr atomvåpen.

NWFZ = Nuclear Weapon Free Zone

NWS = Nuclear Weapon State. Dette er de statene som har lov til å ha atomvåpen ifølge NPT, hvilke i praksis betyr de statene som prøvesprengte før 1. januar 1971.

RRW = Reliable Replacement Warhead

TCBM = Transparency and Confidence-Building Measure

WMD = Weapons of Mass Destruction

WMDFZ = Weapons of Mass Destruction Free Zone

Om ikkespredningsavtalen og dens tilsynskonferanse

Avtalen

Ikkespredningsavtalen står på tre pilarer. For det første skal avtalen hindre spredning av atomvåpen til stater som ikke er erklært atomvåpenstater i avtalen. De fem landene NPT gir denne statusen er USA, Russland, Frankrike, Kina og Storbritannia. Dette innebærer at de øvrige statene frasier seg retten til å anskaffe atomvåpen i fremtiden. Dette utgjør ikkespredningsavtalens første pilar, altså ikkespredning av atomvåpen. Til gjengjeld for ikkeatomvåpenstatenes oppofrelse ved å frasi seg retten til å utvikle egne atomvåpen, forplikter atomvåpenstatene seg til å kvitte seg med deres egne, og dermed verdens, atomvåpen. Denne nedrustningsforpliktelsen utgjør avtalens andre pilar, og det er denne som er denne rapportens hovedanliggende. NPT dreier seg også om at alle stater skal ha lov til å bruke atomkraft til sivile formål. Avtalen tillater ikke bare dette passivt, men forsikrer også landene som er part i avtalen at disse skal gis tilgang på den teknologi nødvendig for dette formål. Tilgang på atomkraft til sivil bruk utgjør dermed avtalens tredje pilar. Oppsummert forbyr NPT spredning av atomvåpen i artikkel 1 og 2. Avtalen forplikter atomvåpenstatene til å bevege seg i retning av full atomvåpennedrustning i artikkel 6. Til gjengjeld garanterer avtalen tilgang på sivil atomteknologi i artikkel 4.

Denne overnevnte nedrustningspilaren i ikkespredningsavtalen har sin egen artikkel. Denne, artikkel 6, lyder som følger på originalspråket:

«Each of the Parties to the Treaty undertakes to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament, and on a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control.»

På norsk betyr dette:

«Hver av partene i traktaten forplikter seg til å forfølge forhandlinger i god tro om effektive tiltak knyttet til opphør av det kjernefysiske våpenkappløpet på et tidlig tidspunkt og til kjernefysisk nedrustning, og om en avtale om generell og fullstendig nedrustning under streng og effektiv internasjonal kontroll.»

Ikkespredningsavtalen sier altså at hver av partene i traktaten forplikter seg til å forhandle i god tro om effektive tiltak knyttet til opphør av det kjernefysiske våpenkappløpet, og til kjernefysisk nedrustning. Dette skal skje på et tidlig tidspunkt, hvilke i praksis betyr så raskt som mulig. Forhandlingene skal drives frem på en slik måte at man sitter igjen med en avtale om generell og fullstendig atomnedrustning under streng og effektiv internasjonal kontroll. Det siste betyr at avrustningen skal være verifiserbar. Under tilsynskonferansen i år 2000 ble man enige om et program på 13 praktiske steg for å imøtekomme disse nedrustningsforpliktelsene. Disse er gjengitt i Vedlegg nr 4. Når politikere fremforhandler tekst som den i NPT blir det alltid mer enn den bokstavtro mening som teller. Et eksempel på dette er at USA inntil nylig har stått på at den overnevnte artikkel 6 ikke innebærer noen forpliktelse for deres del til fullstendig avskaffelse av deres atomvåpen. Hva stater mener denne nedrustningsforpliktelsen i praksis betyr er altså ikke alltid like intuitivt.

Tilsynskonferansen

Ikkespredningsavtalens tilsynskonferanse fant sted ved FNs hovedkvarter i New York 3. til 28. mai 2010. Slike tilsynskonferanser avholdes hvert femte år, og dette var ikkespredningsavtalens åttende tilsynskonferanse. Formålet med slike tilsynskonferanser er å etterse hvordan avtalen er implementert. Deltakelsen i konferansen var upåklagelig både for statene og sivilsamfunnets del. Det er 189 stater som er part av NPT, og 172 av disse møtte under tilsynskonferansen i 2010. Dette anses som svært god deltakelse fra FN hold. 122 av disse statene holdt innlegg i konferansen, hvor de gjorde rede for egen atompolicy, hvilke også er et uttrykk for mer engasjement enn foregående tilsynskonferanser. I tillegg til statene var 1122 representanter for 121 freds og nedrustningsorganisasjoner fra hele verden observatører under konferansen.¹ Dette vier en langt større deltakelse fra sivilsamfunnet enn i tidligere tilsynskonferanser.

De fem årene mellom hver tilsynskonferanse kalles ofte NPT syklusen. I denne perioden forberedes neste tilsynskonferanse ved årlige forberedende komitéer. Den siste av disse avleverte sin rapport til FN 20. mai 2009. 135 stater deltok i denne komitéen som avholdt 25 møter. Gjennom dette arbeidet definerte komitéen blant annet arbeidsform og tematikk man skulle jobbe med under tilsynskonferansen i 2010.

Som trening i lesning av NPTs tekst, vil jeg i det neste beskrive detaljert hvordan tilsynskonferansen jobber tematisk. Ved å kryssjekke referansene på resten av denne siden med NPTs tekst, hvilke du finner i Vedlegg nr 1, vil du fort få oversikt over hvilke element NPT dekker, og hvem av disse som er av størst relevans for atomnedrustning. Tilsynskonferansens arbeid var i 2010 organisert i tre hovedkomitéer.² Hver komité har en underliggende struktur med et særlig fokus på spesifikke områder tilsynskonferansen forholder seg til. 3 Hovedkomité I jobbet overordnet med ikkespredning, nedrustning og fred og sikkerhet. Konkret betyr dette at implementering av avtalens forpliktelser i forhold til artikkel 1 og 2 (hvilke angår ikkespredning) NPTs innledende avsnitt 1 til 3, 8-12 og artikkel 6 (som angår nedrustning) artikkel 7 og negative sikkerhetsgarantier som adressert i UNSC 255 (1968) og 984 (1995) blir håndtert i denne komitéen. Hovedkomité II jobbet overordnet med implementering av NPTs ikkespredningsprovisjoner, safeguards og atomfrie soner. Dette innebærer at denne komitéen håndterer saker som angår artikkel 3, innledende avsnitt 6 og 7, 4 og 5, og da spesielt i relasjon til artikkel 4 (tilgang på atomkraft) og 1 og 2 (ikkespredning). I tillegg fokuserer denne komitéen på innledende avsnitt 1-3 i relasjon til artikkel 3 (safeguards) og 4, samt artikkel 7 (formaliteter om hvordan avtalen skal fungere). Hovedkomité III håndterer saker som angår staters rett til å utvikle forskning, produksjon og bruk av atomkraft til sivile formål uten at dette kommer i konflikt med artikkel 1 og 2 (ikkespredning). Dette betyr konkret at komitéens arbeid relaterer seg til artikkel 3 og 4 (safeguards og tilgang på atomkraft), og dertil innledende avsnitt 6 og 7 (i forhold til artikkel 3). I tillegg har komitéen spesielt fokus på innledende

¹ Tallene for sivilsamfunnsdeltakelsen er hentet fra Ray Acheson fra Reaching Critical Will sin oppsummering pr 3. mai 2010 (åpningsdagen for tilsynskonferansen). Se «NPT news in Review no 1», 03.05.2010

² Se regel nr 34 i prosedyrene for konferansen, tilgjengelig på: http://www.un.org/en/conf/npt/2010/pdf/draft_rules.pdf

³ Den arbeidsstruktur som forklares under denne overskriften er forklart i FNs rapport for NPT forberedelsene, «NPT/CONF.2010/1», under Annex 5, av 20. mai 2009. Dette dokumentet er tilgjengelig på: http://www.un.org/en/conf/npt/2010/pdf/allocation_items.pdf

avsnitt 1, 2 og 4 i artikkel 3 konteksten (safeguards), og innledende avsnitt 4 og 5 i artikkel 5 (øvrige føringer for NPT). Det som særlig ble tatt godt imot av fredsbevegelsen i forhold til organiseringen av arbeidet i 2010 var at det ble etablert en egen underkomité for negative sikkerhetsgarantier. Dette bidro til å øke fokus på ikke-atomstaters rett til ikke å bli angrepet eller truet med angrep med atomvåpen.

Grunnleggende problemstillinger i atomnedrustningen

Atomnedrustning er ikke enkelt, men problemstillingene som må adresseres for å få fart i atomnedrustningen i NPT sammenheng er anerkjent av verdens stater. I det neste skal jeg kort introdusere noen av disse. Først er det imidlertid viktig å anerkjenne at disse problemstillingene ikke nødvendigvis uttales under NPTs tilsynskonferanser.

Egeninteresse i lave ambisjoner

Om man før tilsynskonferansen hadde spurt FN om hva tilsynskonferansen skulle handle om, ville man ha svart noe slikt:

«The 2010 Review Conference is expected to consider a number of key issues, including: universality of the Treaty; nuclear disarmament, including specific practical measures; nuclear non-proliferation, including the promoting and strengthening of safeguards; measures to advance the peaceful use of nuclear energy, safety and security; regional disarmament and non-proliferation; implementation of the 1995 resolution on the Middle East; measures to address withdrawal from the Treaty; measures to further strengthen the review process; and ways to promote engagement with civil society in strengthening NPT norms and in promoting disarmament education.»⁴

Alt dette kan forstås som relativt ukontroversielt. Når FN uttaler seg om hva som er kontroversielt er det heller ikke i deres interesse å trekke frem de forhold som virkelig er vanskelige. Gjorde de det ville forventningene til FN systemet bli kunstig høye, og FN ville sjeldent kunne fremstå som om de faktisk fikk til noe i atomnedrustningssammenheng. Om de så fikk til noe enkelt ville presse og publikum med rette kunne påpeke at dette var en relativt enkel sak i forhold til de vanskeligste sakene. Dermed velger FN heller å utelate konflikter fra agendaen enn å forverre sin forhandlingssituasjon ved å sette fokus på de virkelig vanskelige elementene som må på plass for å få i stand praktisk nedrustning. Dette dreier seg i all hovedsak om den maktkampen det er å definere hva som er «realistiske mål» og hva som er «gjennomførbart» i forhandlingene.

På samme måte forsøker Norges og andre staters nedrustningsdiplomater å fremstille nedrustningssituasjonen som mye vanskeligere enn den faktisk er. Når politisk ledelse, media og sivilsamfunn ikke forventer at diplomatiet skal få utrettet noe særlig, skaper dette betydelig arbeidsrom for diplomatene. Jo mindre press diplomatene er under for å oppnå noe, jo større er også muligheter for at de selv vil fremstå som fremgangsrike ved relativt små fremskritt. Egeninteressene til de involverte bidrar dermed til å fåkelegge det store bildet, og det kan bli ganske vanskelig å få øye på hvilke saker som faktisk ligger i nedrustningsforhandlingene. En av fredsbevegelsens viktigste oppgaver i NPT sammenheng er derfor å bidra til at ambisjonsnivået for nedrustningsprosessene holdes oppe, og at alle involverte gjøres kjent med hvilke atomnedrustning som faktisk kan oppnås.

4 Hentet fra FNs hjemmeside for tilsynskonferansen: <http://www.un.org/en/conf/npt/2010/> 30. april 2010

Hva må til for å få fart på atomnedrustningen?

Om vi kun forholder oss til nedrustningsiden av NPT er de mest opplagte sakene tilsynskonferansen må behandle, i tillegg til det overordnede blidet FN fremhever, følgende tematikk:

- a) Atomvåpenenes beredskapsnivå
- b) Negative sikkerhetsgarantier
- c) Modernisering av atomvåpen
- d) Prøvestans
- e) Produksjonsstans av spaltbart materiale til våpenbruk
- f) Atomvåpenfrie soner

Om man skal adressere alle disse tema samlet er man også nødt til å redusere atomvåpenenes rolle i sikkerhetspolitikken.

Det handler om å minimere atomvåpenenes politiske nytte

Selv om det oppgis fra NATO-hold at atomvåpen ikke lenger er siktet inn mot faste mål, har f.eks. USAs atomvåpen definerte mål i bl.a. Russland, Iran, Nord-Korea osv. Atomvåpenstatene har flere tusen atomvåpen i alarmberedskap. USA har alene tusenvis av atomvåpen i såkalt full alarmberedskap. Dette øker både spredningsfaren og faren for en utilsiktet atomkrig grunnet teknisk og/eller menneskelig svikt betraktelig. Atommakten bør derfor søke å minimere atomarsenalenes beredskapsnivå. Jo lengre reaksjonstid en har i en krisesituasjon, jo større er muligheten til å unngå en katastrofe. Å redusere atomvåpenenes beredskapsnivå kalles de-alerting i nedrustningssjargongen. I denne prosessen er det avgjørende at atommakten gir atomvåpen mindre betydning i sin sikkerhetspolitikk og forsvarsstrategi. Dette betyr også i praksis at atommakten må avstå fra videre forskning og utvikling av atomvåpen, at de må gå bort fra mulig førstebruks doktriner og at det må etableres et legalt bindende instrument for ikke-bruk av atomvåpen.⁵

En massiv atomnedrustning vil altså ikke finne sted før atommakten slutter å gjøre seg avhengige av disse våpenenes nytte i sin sikkerhetspolitikk. Det er også på dette grunnlag at steg 9 e) i de 13 steg som foreskriver en «diminishing role for nuclear weapons in security policies.» For å få dette til er en såkalt de-alerting av avgjørende betydning. Det bør også holdes et klart fokus på denne operative kapasiteten av den enkle grunn at risikoen for uautorisert bruk og ulykker med atomvåpen er stor i forhold til dette. Et høyt beredskapsnivå på atomstyrkene gjør det også enklere for terrorister å skaffe seg eller avfyre atomstridshoder. Skal man komme alle disse utfordringene til livs er det imidlertid bare et tiltak som vil kunne adressere alle samtidig: en internasjonal konvensjon som forbyr atomvåpen.

For at nedrustningen skal fungere må nedrustningsavtalene være ikke-reversible, gjennomsiktede og inneha de nødvendige verifikasjonssystemer, slik at vi med sikkerhet kan vite at atomvåpenene som er besluttet nedrustet faktisk ødelegges. I dag er det også et stort hull i det gjeldende avtaleverket da ingen nedrustningsavtaler omfatter taktiske atomvåpen. Det er videre en selvfølge at all utvikling av nye atomvåpen må stoppes om en

⁵ For en mer inngående presentasjon av denne dynamikken anbefales «Ray Achenson: «Beyond arms control- challenges and choices for nuclear disarmament», utgitt av Reaching Critical Will i april 2010

faktisk atomavrustning skal finne sted. I praksis oppnår man heller ikke permanent nedrustning ved bare å eliminere verdens atomstridshoder. Man må faktisk nedruste under null som det heter, dvs at man også må fjerne de strukturer som muliggjør fremtidig produksjon av atomvåpen om denne nedrustningen skal forbli permanent.⁶ Det viktigste her er å sikre konvertering av de militærindustrielle kompleks som i dag kontinuerlig bidrar til å vanskeliggjøre nedrustning, og etablerer nye behov for opprustning. Konvertering betyr i denne sammenheng at den industri og det byråkrati som i dag muliggjør verdens atomvåpenmakt må omstilles slik at det heller kan produsere varer og tjenester for sivile formål.

Når det gjelder prøvestansavtalen (CTBT) er det i dag bred enighet om denne, men for at prøvestans skal sikres må mange flere stater ratifisere avtalen. I tillegg må det sikres at det ikke utføres noen typer atomvåpentester av de typer som faller utenfor CTBTs ansvarsområde. For å minimere atomvåpenenes politiske rolle er det avgjørende at atomstatene går bort fra doktriner som åpner for førstebruk. Kina er et godt eksempel i denne sammenheng. Behovet for å gå bort fra førstebruk henger også sammen med behovet for negative sikkerhetsgarantier. Når atomvåpenstatene gir ikkeatomvåpenstatene juridisk bindende negative sikkerhetsgarantier betyr det at de lover å ikke bruke atomvåpen om de selv ikke blir angrepet med slike. Dermed bidrar de negative sikkerhetsgarantiene også til å begrense anvendbarheten av atomvåpenene. Under et slikt regime vil atomvåpenenes eneste rasjonale være avskrekking av andre atomvåpenstater. Atomvåpenfrie soner bidrar på samme måte til å redusere atomvåpenenes anvendbarhet og rasjonale. Det er derfor viktig at NPT støtter opp om slike enigheter, og bidrar til at nye atomvåpenfrie soner blir etablert.

Det er også viktig å styrke NPT- organisasjonen. Det må gjennomføres gjennomgripende tiltak som bedrer åpenhet, transparens, inspeksjoner og verifikasjon på atomnedrustningssiden. For å få til dette må NPT også gis et eget uavhengig sekretariat. Det må også bli vanskeligere å melde seg ut av NPT, og de statene som har utviklet atomvåpen siden 1971 må innlemmes i NPT regimet uten at de gis status, og dermed privilegier, som atomvåpenstater. Dette er altså stater som har forbrutt seg mot NPT ved å utvikle egne atomvåpen. En av enighetene som ble fastslått av tilsynskonferansen i 1995 var at NPT må gjøres universell. Dette innebærer at statusen de statene som i dag formelt ikke er del av NPT må adresseres. Problemet er bare at de nye atommaktene India, Israel, Pakistan og Nord Korea ikke kan innvilges atommaktstatus. Dette ville i tilfelle satt en forferdelig presidents for NPT idéen i seg selv, ved at det forteller omverden at man ved å bryte forpliktelsen om ikke å anskaffe atomvåpen allikevel kan fremtvinge atommaktstatus ved å forbryte seg mot de premisser som gir atommaktene sine rettigheter i internasjonal rett. Partene til NPT bør derfor heller poengtere at det eksisterer fundamentale prinsipper for nedrustning og ikkespredning som i seg selv er universelle. På denne basis bør tilsynskonferansen invitere de statene som ikke er parter til NPT til å diskutere disse forpliktelser i forhold til de tema det allerede er stor enighet om. Dette betyr i praksis at Israel, Pakistan, Nord Korea og India må inkluderes i samtaler om hvordan disse statene etterlever IAEAs safeguards i forhold til deres sivile atomprogram, stanse deres produksjon av atomvåpen og spaltbart materiale til våpenbruk.

6 I Norge er det særlig Sverre Lodgaard, seniorforsker på Norsk Utenrikspolitisk Institutt, som har gjort seg til talsmann for dette. For en av hans enklere artikler anbefales: «Nedrustning: et eksistensielt spørsmål», tilgjengelig på: <http://www.fn.no/Temaer/Fred-og-sikkerhet/Nedrustning/Nedrustning-et-eksistensielt-spoersmaal>

Mye av det overnevnte burde anses som oppnåelig i forhold til NPTs tilsynskonferanse i 2010. Det handler eksempelvis om å oppnå en balanse mellom ikke-spredning og nedrustning i NPT, å opprettholde konsensusen fra tilsynskonferansene i 1995 og 2000, minimere atomvåpenenes operative beredskapsnivå, etablere negative sikkerhetsgarantier og igangsette forhandlinger om et forbud mot produksjon av spaltbart materiale. Alt dette synes verden å samle seg om under siste Nedrustningskomité i FN i november 2009.

Det politiske bakteppe

Forventninger frem mot tilsynskonferansen i 2010

Forventningene til utkomme av denne tilsynskonferansen 2010 var høye. Resultatet av tilsynskonferansen i 1995 og den i 2000 er allment anerkjent som gode. I 1995 ledet tilsynskonferansen til at ble NPT ble forlenget på ubestemt tid, og i 2000 konkluderte konferansen med et konkret program for atomnedrustning. Dette var de 13 praktiske steg for atomnedrustning. Utsiktene, nytten og resultatene av NPT syntes derfor stor da det nye årtusenet begynte. Neste tilsynskonferanse, i 2005, ble imidlertid en stor nedtur. Både statene og sivilsamfunnet anså denne som en eneste stor fiasko. Mesteparten av energien i konferansen ble misbrukt til krangling om prosedyrer for selve konferansen, og statene klarte ikke en gang å enes om sluttdokument.

På denne bakgrunn skulle det ikke være store utfordringen å få til vesentlig fremdrift i 2010. Etter et år med stigende forventninger for atomnedrustning, i første rekke ledet an av administrasjonsskifte i USA, Obamas visjon om atomvåpenfri verden, UNSC resolusjon 1887 som stadfester tilsvarende ambisjon, vellykket nedrustningsforhandling mellom USA og Russland og Washington møtet om felles innsats for ikke-spredning i april, lå veien åpen for suksess, også i NPT sammenheng. Ikke bare var presset betydelig for et substansielt utkomme av konferansen, men kravet om at statene skulle påta seg meningsfulle nedrustningsforpliktelser syntes unisont ved åpningen av konferansen.

På den annen side var året som ledet opp til tilsynskonferansen et år med massiv opprustning. I 2008 var verdens militære forbruk på hele 1 464 milliarder USD⁷, et tall som økte med 5,9 % i 2009. Når verden bruker 1 530 mrd USD militært forbruk årlig⁸, et tall som altså vokser selv i de verste finanskriser, sier det seg selv at også verdens militærindustrielle kompleks er i sterk vekst. Dette gjør seg særlig gjeldende i atomvåpenstatene. Hovedårsaken til den store veksten i verdens militære forbruk i 2009 finner vi i økte militærbevilgninger i USA, Kina og Frankrike. Alle tre er atommakter, med store og kostbare moderniseringsprogram for sine atomstyrker. Atomopprustning er altså en betydelig del av dagens militære overforbruk. Dette betyr også at de økonomiske og politiske motivene for å motarbeide rustningsspiralen er viktige og økende. Følger man pengene ser man dermed klare føringer for et heller negativt NPT utkomme i 2010. USAs skattebetalere brukte eksempelvis 50 mrd USD alene på landets atomvåpenprogram i året frem mot tilsynskonferansen. Selv om denne realiteten er langt mindre omtalt i internasjonale medier enn Obamas visjoner for en atomfri verden er den ikke mindre relevant for tilsynskonferansens dynamikk.

7 SIPRI Yearbook 2009

8 SIPRI Yearbook 2010

Hjemme i Norge er det ikke så mye debatt om atomnedrustning. I Stortinget har man imidlertid en viss tradisjon for å holde interpellasjonsdebatter når større atomnedrustningsspørsmål kommer opp. Pr juni har det vært avholdt to slike atomvåpenrelevante interpellasjonsdebatter i Stortinget i 2010. Den første angikk NATOs strategiske konsept, og den andre handlet om NPT. Disse debattene skal analyseres i det neste. Først tar vi imidlertid en kikk på hva den gjeldende regjeringserklæringen, Soria Moria II, sier om atomnedrustning.

Soria Mora II

Denne regjeringserklæringen har følgende referanser til atomvåpen:

«Norge skal spille en aktiv rolle som pådriver i det internasjonale arbeidet mot spredning av atomvåpen.»

«Vi vil ta initiativ til en diskusjon i NATO om hvordan alliansen kan bidra til å realisere målet om en verden uten atomvåpen gjennom forpliktelser som omfatter alle land. Spørsmålet om atomvåpenenes rolle i alliansen vil være en viktig del av dette arbeidet.»

«Regjeringen vil:

- arbeide for en verden fri for kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen gjennom forpliktende avtaler som omfatter alle land. Vi vil mobilisere for å redusere atomvåpenenes rolle gjennom å arbeide for en vellykket tilsynskonferanse i 2010. Dersom denne mislykkes vil vi vurdere en egen konvensjon mot atomvåpen»

Initiativet som her varsles ovenfor NATO materialiserte seg med brev til Generalsekretæren av 26. februar 2010.⁹ Dette ble sent med fire avsendere i tillegg til Norge, som var Tyskland og Benelux landene. Dette har ligget til grunn for norsk nedrustningsengasjement i NATO siden. Det politiske sprengstoffet i det overnevnte ligger imidlertid et helt annet sted. I «regjeringen vil» formuleringen til slutt sier nemlig regjeringen at den vil vurdere NWC om tilsynskonferansen i 2010 mislykkes. Av partiene i regjering er det i første rekke SV som har kjempet for NWC over tid, og Sp støtter forbud i sitt partiprogram.¹⁰ Ap er ikke positive til NWC, og har derfor i regjering holdt igjen på dette spørsmålet siden 2005. I sitt siste partiprogram, fra 2009, har Ap imidlertid løsnet litt opp i dette spørsmålet. Soria Moria teksten «Vi vil mobilisere for å redusere atomvåpenenes rolle gjennom å arbeide for en vellykket tilsynskonferanse i 2010. Dersom denne mislykkes vil vi vurdere en egen konvensjon mot atomvåpen» er faktisk avskrift fra Aps partiprogram. I den sittende regjering kan det altså se ut som om det er Ap som får diktere atomnedrustningspolitikken.

Nedrustningsdebatten i Stortinget

11. februar 2010 var det interpellasjonsdebatt i Stortinget om revideringen av NATOs strategiske konsept. Interpellanten fra Ap stilte spørsmålet: « Hva vurderer statsråden som de viktigste sikkerhets- og forsvarspolitiske utfordringer i utviklingen av et nytt strategisk

⁹ Brevet er blant annet tilgjengelig her: <http://blogs.rnw.nl/vredeevenligheid/2010/02/26/letter-on-nuclear-disarmament-of-5-nato-member-states/>

¹⁰ Sitat fra gjeldende partiprogram: «Sp vil arbeide for at Noreg skal vere ein pådrivar i arbeidet for eit verdsomspennande forbod mot atomvåpen.»

konsept for NATO, og hvordan sikres norske interesser?». ¹¹ Flere politikere tok i denne sammenheng opp atomnedrustning. De viktigste uttalelsene i debatten var de følgende:

Svein Roald Hansen, Ap: «Ved siden av dette mener jeg at Norge skal være en sterk stemme i arbeidet med den nye strategien for å styrke alliansens arbeid for nedrustning, spesielt når det gjelder atomvåpen. Det er uttrykt i strategien fra 1999. President Obamas visjon om en verden uten atomvåpen må være et godt grunnlag for å gå lenger i den nye strategien. Ett slikt viktig skritt bør være at NATO avstår fra førstebruk av atomvåpen.»

Rannveig Kvifte Johansen, SV: «Som et absolutt minimum må atomvåpnenes rolle nå begrenses fra førstebruk til å få én funksjon – å avskrekke andre fra å bruke sine.» «SV mener derfor at NATO burde fjerne bruk av atomvåpen fra sin politiske verktøykasse fullstendig, slik det er gjort i konseptets punkt 57 med hensyn til kjemiske og biologiske våpen. Dette ville bidratt til å redusere atomvåpnenes betydning i internasjonal politikk.» «Norge bør altså – etter SVs syn – kreve at NATO går bort fra førstebruk av atomvåpen, går med på en avtale om at atomvåpen ikke skal brukes mot land som ikke har slike våpen, avslutter «nuclear sharing» og trekker resten av de amerikanske atomvåpnene ut av Europa». «SV mener Norge må ta en ledende rolle internasjonalt og jobbe for konkrete forpliktelser for nedrustning. Her er NATOs strategiske konsept en gylden anledning. Vi bør være offensive. Målet må være et internasjonalt forbud mot atomvåpen.»

Selv om det overnevnte er sterke og gode uttalelser, er det trist å se at bare fire representanter tok opp atomnedrustning i denne sammenheng. To av disse var fra Ap og to av disse var fra SV. Det var med andre ord ingen fra opposisjonen som hadde noe som helst å si om nedrustning i denne anledningen. Dette er dessverre blitt helt normalt.

Den 15. april var det igjen duket for interpellasjonsdebatt i Stortinget, denne gang om hva regjeringen ville gjøre for at tilsynskonferansen skal få et positivt utfall. I denne debatten var det Ap og Sp som kom med de fleste gullkorn. Interpellant Svein Roar Hansen inntok eksempelvis tilsvarende standpunkt som SV hadde ytret et par måneder før i de viktigste spørsmålene. Blant annet tok Hansen til orde for at NATO burde gå bort fra førstebruk og at USAs utplasserte atomvåpen i Europa burde trekkes tilbake. Utenriksminister Støre tok også til orde for negative sikkerhetsgarantier og nedjustering av atomvåpnenes beredskapsnivå. Alle disse fire sakene er avgjørende for atomnedrustning, men det er her grunn til å stille spørsmål ved om de holdningene som ble uttrykt av Ap i Stortinget 15. april faktisk er rotfestet i Utenriksdepartementet. Norge stemte så sent som i november 2009 imot FN resolusjonen om oppfølging av 1995 og 2000 tilsynskonferansenes enigheter, i FN resolusjon A/C.1/64/L.6. ¹² Tilsvarende bør det nevnes at Norge stemte imot «Nuclear disarmament» resolusjonen i samme Generalforsamling, hvilke blant annet poengterer nytten av de 13 steg for nedrustning. ¹³ Hva angår ulovligheten av det å true med atomvåpen, bør det tilsvarende påpekes at Norge stemte imot dette i UNGA 64, jmf A/C.1/64/L.51. ¹⁴ Når Norge også stemte avholdende i forhold til negative

¹¹ Du finner referat fra debatten på:

<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2009-2010/100211/2/>

¹² Du finner resolusjonen her: <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/res/L6.pdf> og avstemningsresultatet her: <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/votes/L6.pdf>

¹³ Du finner resolusjonen på: <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/res/L48.pdf>

¹⁴ Du finner resolusjonen på: <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/res/L51.pdf>. Stemmeresultat ligger her: <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/votes/L54.pdf>

sikkerhetsgarantier i UNGA 64¹⁵ og heller ikke stemte for resolusjon L 18, hvilke adresserer atomvåpenenes beredskapsnivå,¹⁶ bør ikke norsk velvilje på dette punkt tas for gitt, selv om det kommer fra Ap. Hele det avstemningsmønster i FN som her påpekes i forhold til de konkrete steg mot atomnedrustning gjentas av de aller fleste NATO land. NATO stemmer altså som blokk i disse spørsmål, en praksis Norge sjeldent utfordrer i praksis. Det er en bakenforliggende årsake til Norges negative stemmegivning i FN på dette feltet.

Sp fremsto svært positivt under NPT debatten i april. Peter Ørebech sa eksempelvis at: «Senterpartiet ønsker at Regjeringen skal sette fokus på arbeidet for global konvensjonell nedrustning og en multilateral asiatisk, europeisk og atlantisk sikkerhetsavtale. Dette er nettopp målet for de 20 norske NGO-delegatene som vil delta på tilsynskonferansen for ikke-spredning i New York i mai 2010». «Senterpartiet mener, strategisk sett, at for å få ikkeatommakter slik som f.eks. Iran med på den utfordrende veien fram til et verdenssamfunn uten atomvåpen må ikke-spredningsavtalen utvides til å omfatte en forpliktende traktatfestet utfasing av atomvåpen hos land som har slike». «Senterpartiet håper at utenriksministeren vil vurdere å ta opp forslaget om en slik multilateral internasjonal avtale.» Ola Borten Moe fra SP utfordret også utenriksministeren i debatten. Han sa: «Det ene er arbeidet med det nye strategiske konseptet for NATO og de taktiske atomvåpnene i Europa, eid av USA, som står utplassert i andre NATO-land. Der bør Norge kunne bidra til en ensidig uttrekning av disse våpnene. Jeg kan ikke se at de har noen strategisk betydning.» Dette ble ikke besvart av Støre.

Sivilsamfunnets krav til en vellykket tilsynskonferanse

I atomnedrustningssammenheng er det vanligvis få norske organisasjoner på banen. De siste fem årene er det stort sett Nei til atomvåpen, Norske leger mot atomvåpen, Norges fredsråd, Pugwash, Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet og Fredslaget som har uttalt seg om atomnedrustning gjennom høringsuttalelser og annen myndighetskontakt her i landet. I 2010 ser vi imidlertid mange nye stemmer fra norsk sivilsamfunn komme til i kampen mot atomvåpnene. Et godt bilde på dette er UDs møte for sivilsamfunnet før tilsynskonferansen. Under den rødgrønne regjeringen har det blitt vanlig å kalle inn de engasjerte organisasjonene til møte i UD når de store atomnedrustnings-sakene ligger på agendaen i FN. Dette har stort skjedd skjedd en til to ganger i året over de siste fem årene, da hovedsakelig med deltakelse fra de overnevnte organisasjonene. Under NPT møtet i UD 26. april 2010 møtte imidlertid dobbelt så mange organisasjoner opp. Dette har igjen sammenheng med et brev fredsbevegelsen utviklet i forkant av tilsynskonferansen¹⁷, som har fått tilslutning av hele 45 organisasjoner. Slik respons er altså høyst uvanlig i norsk sammenheng, og sammensettingen av disse 45 organisasjonene er også svært

15 Se A/C.1/64/L.24, på <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/res/L24.pdf> og avstemningsresultatet på: <http://www.reachingcriticalwill.org/political/1com/1com09/votes/L24.pdf>

16 I Resolusjonens operative paragraf nr 1 heter det at: «Calls for a review of nuclear doctrines and, in this context, immediate and urgent steps to reduce the risks of unintentional and accidental use of nuclear weapons, including through de-alerting and de-targeting of nuclear weapons» og nr 2: «Requests the five nuclear-weapon States to take measures towards the implementation of paragraph 1 above»

17 Brevet er bl.a tilgjengelig på: <http://www.bondelaget.no/taler-og-innlegg/ikkespredningsavtalen-krav-til-en-vellykket-tilsynskonferanse-article53707-155.html>

interessant.¹⁸ For det første innholder listen både politiske ungdomsparti, fagbevegelse, miljøbevegelse, fredsbevegelse, humanitære, utviklingsorganisasjoner, kirke og interesseorganisasjoner for primærnæringer. Denne bredden i tilslutningen er altså ny. Det overnevnte brevet sivilsamfunnet har tilsluttet seg bærer tittelen «Ikkespredningsavtalen – krav til en vellykket tilsynskonferanse». Her fremheves det at Norge har stor troverdighet i internasjonale nedrustningsprosesser etter innsatsen i arbeidet med konvensjonene for antipersonellminer og klaseammunisjon, og derfor kan spille en viktig rolle i å sikre en vellykket tilsynskonferanse. Konkret ber sivilsamfunnet om norsk tilslutning til følgende tiltak i tilsynskonferansen:

- 1) Hva angår bruk av atomvåpen: «Konferansen må slå fast at konsekvensene av atomvåpenbruk vil stride mot de mest grunnleggende prinsippene innenfor internasjonal humanitær rett, blant annet fordi våpenet av natur ikke evner å skille mellom sivile og stridende samt forårsaker overflødig skade og unødvendig lidelse.»
- 2) Hva angår NPTs mål: «Konferansen må slå fast at NPTs endelige mål er full atomnedrustning, og at samtlige statsparter er forpliktet til å bidra i dette arbeidet slik den internasjonale domstolen slo fast i sin rådgivende uttalelse i 1996.»
- 3) Hva angår doktriner: «Konferansen må vedta konkrete tiltak for å redusere atomvåpenenes politiske og militære betydning. Atomvåpenstatene må bli enige om gjensidig ikke-førstebruk, samt garantere for at atomvåpen ikke vil bli brukt mot stater som ikke selv har slike våpen. Konferansen må samtidig slå fast nødvendigheten av å redusere, og snarest mulig eliminere, atomvåpenenes rolle.»
- 4) Hva angår utvikling/modernisering: «Konferansen må slå fast at all form for utvikling, prøvesprengning og modernisering av atomvåpen vil bryte med NPTs intensjon, og at samtlige statsparter må bidra til at prøvestansavtalen (CTBT) trer i kraft snarest mulig. En avtale om spaltbart materiale må også snarest fremforhandles.»
- 5) Hva angår avvikling av atomvåpenene: «Konferansen må vedta et bindende rammeverk av konkrete, målbare tiltak for full atomnedrustning, og vedta å etablere et tillitbyggende system for verifisering og etterlevelse. Det må fastsettes tak for antall gjenværende atomvåpen innen definerte tidsfrister samt en tidshorisont for fullstendig avskaffelse av alle stridshoder.»
- 6) Hva angår NWC: «Konferansen må vedta å starte forhandlinger om en konvensjon med forbud mot atomvåpen i tråd med forpliktelsen under artikkel VI i NPT. Disse forhandlingene må være åpne for alle interesserte stater, også de som per idag ikke er tilsluttet NPT.»

I dette brevet påpekes det videre at dersom statspartene ikke lykkes med å komme til enighet om de nødvendige overnevnte tiltakene for nedrustning, forventes det fra sivilsamfunnnest side at Regjeringen følger opp Soria Moria 2 erklæringen med å umiddelbart starte arbeidet med å etablere en egen konvensjon som forbyr atomvåpen.

18 De tilsluttede organisasjonene er opplistet i denne rapportens Vedlegg nr 2.

Det fredspolitiske utgangspunktet er NWC

Brorparten av den internasjonale fredsbevegelsen er svært skeptiske til at veien til atomnedrustning skal gå gjennom NPT og de nedrustningsforpliktelser den pålegger verdenssamfunnet. Etter 40 år med NPT har verden tross alt ikke kommet vesentlig nærmere avskaffelse av atomvåpnene. På tross av atomnedrustningen på 1990- tallet har verdens ni atommakter mer 25 000 atomvåpen til sin disposisjon. 10 200 av disse er i dag i aktiv tjeneste, og tusenvis av disse står i alarmberedskap og kan avfyres på få minutters varsel.¹⁹ Nettopp derfor har heller ikke faren for atomkrig vært større en tilfelle er i dag.²⁰ Alle atomstatene driver i dag moderniseringsprogram for sine atomvåpen. På tross av fine visjoner er det dermed ingen av verdens atomvåpenstater som rent faktisk forbereder seg på en verden uten atomvåpen. Statenes strategiske politikk mostrider altså den rådende nedrustningsretorikken. På denne bakgrunn er det definitivt behov for nytenkning også utenfor NPT konteksten. Dette betyr ikke at fredsorganisasjonene nødvendigvis ønsker å forkaste hele NPT. Det betyr imidlertid at NPT i seg selv ikke synes tilstrekkelig i arbeidet for atomavrustning.

Et forbud mot atomvåpen

Fredsbevegelsen står samlet i å kravet om igangsettelse av forhandlinger om et forbud mot utvikling, testing, produksjon, lagring, overførsler, bruk og trusler om bruk av atomvåpen. En slik atomvåpenkonvensjon, forkortet NWC, vil både imøtekomme NPTs nedrustningsforpliktelser i artikkel 6 og utfylle ikkespredningsforpliktelsene i avtalens artikkel 1 og 2. Et forbud mot atomvåpen er en opplagt og realistisk tilnærming til NPTs målsettinger. Haag domstolens enstemmige uttalelse om ulovligheten av bruk og trussel om bruk av atomvåpen fra 1996 støtter også opp om dette. Avtaler om forbud av våpentyper grunnet deres ikkediskriminerende og innhumane effekter ved sitt alminnelige bruk vunnet frem ved en rekke anledninger, hvilke også bygger opp om rasjonalen for å bli kvitt atomvåpnene. Som eksempler på slike forbud kan det nevnes forbudet mot bruk av kuler med dum-dum effekt, biologiske og kjemiske våpen, antipersonellminer og klaseammunisjon. Disse avrustingsprosessene har gjort verden til et bedre sted, og uakseptable humanitære effekter av krig er redusert. Hvorfor skulle ikke det mest innhumane og ikkediskriminerende våpen av dem alle, atomvåpnene, behandles på tilvarende måte? Hvorfor skal vi akseptere at det er umulig å forby de mest destruktive våpnene av dem alle?

På denne bakgrunn produserte International Association of Lawyers against Nuclear Armament (IALANA) og IPPNW en såkalt modellkonvensjon for å forby atomvåpen i 1997. Det tok ni intense måneder å skrive ut det omfattende konvensjonsforslaget. Dette NWC forslaget er siden blitt revidert i 2007.²¹ Kampanjen for fremme av dette 69 sider lange konvensjonsforslaget²², og heter International Campaign to Abolish Nuclear

19 SIPRI: «Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security», Oxford University Press 2009

20 For en introduksjon til denne tematikken anbefales Morten Bremer Mærlis bok «Atomvåpen - det du ikke vet, det du ikke vil vite», Pax forlag, 2010.

21 Modelkonvensjonen er tilgjengelig på: http://www.icanw.org/files/SoS/SoS_section2.pdf

22 Den engelske versjonen

Weapons og forkortes ICAN.²³ Denne konvensjonsteksten er også oversatt til norsk.²⁴ Kampanjen har nå gått i tre år, og har fått massiv oppslutning i fredsbevegelsen både ute og hjemme. Mange stater, i første rekke NATO landene, motsetter seg imidlertid en slik konvensjon. I Norge har alle regjeringer hittil argumentert for at de heller skal følge NPT sporet for atomnedrustning enn å støtte opp om NWC. Norske fredsorganisasjoner har vært uenig i denne tankegangen, og ansett NWC som komplimenterende heller enn konkurrerende med NPT. Dermed har også den norske NPT linjen blitt ansett som et hinder for økt norsk atomnedrustningsengasjement. Denne politikken er imidlertid i ferd med å endres. Etter press fra organisasjoner som Nei til atomvåpen, Norske leger mot atomvåpen, Pugwashkomitéen, Norges fredsråd, Norges fredslag og Internasjonal kvinneliga for fred og frihet har Stoltenberg II regjeringen endret holdning i denne saken. I Soria Moria II erklæringen forplikter regjeringen seg som forklart ovenfor til å arbeide for en verden fri for atomvåpen og peker på viktigheten av en vellykket tilsynskonferanse i arbeidet for å redusere atomvåpenenes betydning. Det heter seg altså at regjeringen vil vurdere å støtte opp NWC om tilsynskonferansen i 2010 ikke blir vellykket. I tillegg ser vi en viss endring i norsk holdning til dette gjennom tilsynskonferansen i 2010. I tilsynskonferansens første norske innlegg synes det som om regjeringens holdning fortsatt var å ikke nevne NWC for ikke å ramme NPT. Senere i tilsynskonferansen synes imidlertid den norske holdningen til dette å ha endret seg litt, da Norge refererte indirekte til NWC, og samtidig jobbet for å holde to referanser til NWC, dog ganske svake, inne i tilsynskonferansens sluttdokument.

De fleste regjeringer og fredsorganisasjonene vil også oppfordre til å ikke investere i atomvåpenprogram, forskning på atomvåpen, utvikling og testing av slike og tilhørende komponentproduksjon for å hindre spredning av atomvåpenteknologi. Denne majoriteten vil også avslutte politikk som «nuclear sharing» og «atomparaplyer» for å hindre spredning av atomvåpen både innen allianser og mellom stater. Verdens land stilles i dag i skyggen av atomvåpenenes geopolitiske rolle grunnet denne type politikk. Nok en gang er det NATO og deres allierte sammen med Russland og Kina som i første rekke forhindrer fremgang på feltet. Beslutningene som tas i ikkespredningsavtalens tilsynskonferanse påvirker alle disse tema. Uavhengig av grunnleggende skepsis til NPT er derfor verdens fredsbevegelses svært opptatt av å bidra til fremskritt og forhindre tilbakefall i tilsynskonferansen 2010.

I uken før tilsynskonferansen arrangerte fredsbevegelsen en stor internasjonal fredskonferanse i Harlem, New York. En lang rekke fredgrupper deltok på konferansen med tildels motstridende interesser og agendaer. Det eneste man imidlertid syntes helt tydelig på var behovet for en atomvåpenkonvensjon. Blant de mer enn 2000 NGO delegatene på konferansen i Riverside Church, Dr Kings gamle kirke, var det ingen som syntes å ta til motmele mot dette i løpet av de tre dagene konferansen pågikk. Under tilsynskonferansens første uke ble også de 20 første millioner underskriftene fra de som støtter opp om kravet for et atomvåpenforbud overlevert FN. Underskriftskampanjen har siden dette spredt seg til mange nye land. Du kan underskrive kampanjen internasjonalt på <http://www.icanw.org/petition> og du kan skrive ut norske underskriftsliste for å samle egne underskrifter fra: <http://www.neitilatomvapen.no/hva-skjer/kampanjen-forbud-mot-atomvaapen.aspx> . Du kan også underskrive norsk opprop for NWC på: <http://www.opprop.no/opprop.php?id=motatomvåpen>

²³ Les mer om kampanjen på: <http://www.icanw.org/>

²⁴ Den norske konvensjonsteksten finner du på: <http://www.icanw.org/files/NWC-norwegian.pdf>

Økende moment for NWC

Siden forrige tilsynskonferanse i 2005 har sivilsamfunnet særlig fokusert på å bidra til økt oppslutning om en konvensjon mot atomvåpen. De fleste organisasjonene som jobber innen nedrustningsfeltet holder denne saken som sin viktigste i sine kampanjer opp mot tilsynskonferansen i 2010.²⁵ Selv om de fleste statene i verden velger å heller fokusere på kortsiktige tiltak for ikkespredning av atomvåpen ser man i dag en økende oppslutning til NWC idéen. Den styrkede retorikken om en atomfri verden har bidratt til å utfordre regjeringer i forhold til hvordan et legalt, politisk og teknisk rammeverk for en slik visjon vil måtte se ut. Verdens befolkning støtter også opp om NWC. I 2008 ble det gjort spørreundersøkelser i 21 land om NWC gjennom kampanjen «Global Zero». Resultatet viser at en overveldende majoritet ønsker at deres regjeringer skal igangsette forhandlinger om NWC. Det viste seg også at 77 % av amerikanerne er tilhengere av dette mens bare 20 % er motstandere. I Russland viste det seg at 69 % av folket var for mens 14 % var imot. Det er nå på tide å demokratisere nedrustningen.

Den siste forberedende komiteen (prep com) før tilsynskonferansen i 2009 uttalte at det foreligger en: «committent by states parties to examine ways and means to commence negotiations on a convention or framework of agreements to achieve global nuclear disarmament, in accordance with Article VI of the NPT, and to engage the four nuclear-armed states outside the Treaty» Denne forpliktelsen kan anses som et steg mot NWC. Dette forutsetter imidlertid at en lang rekke land tar til orde for NWC under tilsynskonferansen.

Før tilsynskonferansen var det i første rekke Malaysia, Filippinene, Marokko, Østerrike og Costa Rica som tok til orde for dette, men under tilsynskonferansen synes ikke disse å bli støttet opp om i saken av vesentlig mange nye stater. FNs Generalsekretær har også blitt en viktig støttespiller for NWC. Siden 2008 har Ban Ki Moon uttrykt at hans fremste ambisjon i stillingen som Generalsekretær er å bidra til atomnedrustning. I Ban Ki Moon sin fempunktsplan for verdens atomavrusting dreier det første av disse fem punktene seg om å starte fremforhandlingen av NWC. I FNs Generalforsamling fremmer NAM landene årlig en resolusjon som tar til ordet for det samme. Denne resolusjonen har fått tilnavnet «Malaysia resolusjonen» og hvert år har mer enn 120 stater støttet opp om denne. I resolusjonen heter det at verdenssamfunnet umiddelbart må igangsette forhandlinger om NWC. Sakte men sikker ser vi at flere stater støtter opp om idéen, resolusjonen og ikke minst modellkonvensjonen for NWC.

I 2009 så vi også at den Internasjonale kommisjonen for ikkespredning og atomnedrustning, den såkalte Rudd kommisjonen, tok til orde for NWC. I deres rapport «Eliminating Nuclear Threats» heter det at: «there is no reason why detailed further work on [a Nuclear Weapons Convention] should not commence now, and with government support.» Denne kommisjonens forgjenger, «Weapons of Mass Destruction Commission», populært kalt Blix kommisjonen, anbefalte noe tilsvarende i 2006. I denne kommisjonens sluttrapport «Respons of terror» avkreftet man myten om at NWC er urealistisk og umodent. Rapporten betegner NWC som: «careful, sensible and practical mestres».

²⁵ Tim Wright: «Growing support for a nuclear weapons convention» i NPT news in Review no 1 2010, side 4.

Nedrustningspolitiske resultat i tilsynskonferansen

Tilsynskonferansen i 2010 er blitt ansett som både vellykket og katastrofal av stater og sivilsamfunn. Veldig mange stater var svært tidlig ute med å omtale konferansens sluttdokument som et betydelig fremskritt i forhold til atomnedrustningen. En del fredsorganisasjoner uttalte også dette. Utenriksdepartementets holdning i saken var som forventet. De uttalte at Norge skulle gjerne ha sett en enda mer ambisiøs handlingsplan for å realisere en verden fri for atomvåpen og sterkere tiltak for ikke-spredning, men at resultatet allikevel er et solid utgangspunkt for videre nedrustningsarbeid. UD's holdning var at Ikke-spredningsavtalens troverdighet hadde stått på spill, og at man allikevel hadde kommet inn på et konstruktivt spor.²⁶ Det UD fremhever som positivt i sluttdokumentet er at dette er første gang det har lyktes å oppnå enighet om konkrete forslag for å etablere en atomvåpenfri sone i Midtøsten, hvilke det har vært uttrykt enighet om i 15 år allerede. Denne nye enigheten bør etter UD's syn imidlertid forstås som et viktig signal fra verdenssamfunnet om behovet for nedrustning i regionen, og sender et tydelig signal om å fjerne atomvåpnene fra Midtøsten.²⁷ Denne viktigheten av at sluttdokumentet ved at dette sier at det skal holdes en konferanse om saken²⁸ og at det utnevnes en sekretær for denne konferansen²⁹ ble imidlertid imøtekommet av Israel umiddelbart på en svært negativ måte. Israel meddelte at de ikke vil delta på en slik konferanse, hvilke gjør at en meningsfull konferanse om et atomvåpenfritt Midtøsten synes omtrent like fjernt nå som før tilsynskonferansen startet. Det hindrer imidlertid ikke UD, FN og mange andre stater å fremheve nettopp dette som det viktigste utkomme av tilsynskonferansen 2010 i skrivende stund.

Fra det norske sivilsamfunnet var de umiddelbare reaksjonene til sluttdokumentet overveiende negative. Nei til Atomvåpen meddelte at slutterklæringen inneholder noen positive elementer ved bl.a at atommaktene bekrefter sine forpliktelser til en fullstendig atomvåpennedrustning, men at man uten en fastsatt tidsramme for dette ikke er kommet vesentlig lengre enn man var før tilsynskonferansen. Et annet positivt signal som fremheves er at land som Norge, Sveits og Østerrike holdt gode innlegg i konferansen.³⁰ Etter at sluttdokumentet fra tilsynskonferansen forelå, møttes 12 av de 16 norske NGO observatørene som hadde vært tilstede under tilsynskonferansen i New York sammen med representanter for kirke og øvrig fredsbevegelse på Voksenåsen for å gjennomgå resultatene av tilsynskonferansen. I dette seminaret gikk vi den 3. juni detaljert gjennom tilsynskonferansens sluttdokument, og analyserte hvordan dette vil påvirke nedrustningsarbeidet i tiden som kommer. Seminarets konklusjoner var enstemmig i at ingen av sluttdokumentets tiltak for atomnedrustning vil bidra til konkret nedrustning de neste fem år. Om man holder et visst ambisjonsnivå i forhold til praktisk nedrustningseffekt kan altså ikke tilsynskonferansen sies å være vellykket.

²⁶ Se UD's pressemelding av 29.mai 2010, tilgjengelig på: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/pressepenter/pressemeldinger/2010/nedrustning.html?id=606135>

²⁷ Se «Viktig enighet om oppfølging av Ikke-spredningsavtalen for atomvåpen», tilgjengelig på: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/sikkerhetspolitikk/nedrustning-og-ikke-spredning/npt_newyork.html?id=606455

²⁸ Sluttdokumentets side 27, punkt 7a

²⁹ Sluttdokumentets side 27, punkt 7b

³⁰ Se Nei til Atomvåpens pressemelding: «Skuffende NPT konferanse» på <http://www.neitilatomvapen.no/hva-skjer/skuffende-npt-konferanse.aspx>

En gruppe med særlig stor moralsk gjennomslagskraft i fredsbevegelsen er de overlevende fra atomangrepene på Hiroshima og Nagasaki i 1945. Det er naurlig nok ikke så mange igjen av disse overlevende, eller Hibakusha som de kalles i Japan og i fredsbevegelsen. Det var mer enn hundre Hibakusha tilstede i New York under tilsynskonferansen. Deres konklusjon er at tilsynskonferansens sluttdokument er langt fra tilfredsstillende, og de uttaler at de kun ser en logisk vei videre i nedrustningsarbeidet: fremforhandling av et forbud mot atomvåpen.³¹

Om man ser det hele fra et FN perspektiv kan man imidlertid nå en annen konklusjon. Bare det at man fikk et sluttdokument fra tilsynskonferansen ses av mange nedrustningsekspertene i FN systemet som betydelig suksess. Det er faktisk bare tre av åtte tilsynskonferansene som har klart å enes om et slikt dokument. Dette skjedde i 1975, 1985 og 2000. I 1995 oppnådde man riktignok enighet på tre enkeltbeslutninger, samt visse forhold som angår atomvåpenfrisone i Midtøsten, men altså ingen sluttdokumentet.

Uavhengig om man analyserer utkomme fra tilsynskonferansen i 2010 fra et fredsbevegelsesperspektiv eller fra et stats/ FN perspektiv, enes de fleste om at atomvåpenstatene i denne tilsynskonferansen har satt foten ned en på en rekke felt som minsker mulighetene for atomnedrustning i den kommende NPT syklusen. Det er ihvertfall ti saksforhold hvor dette har gjort seg gjeldende:

- 1) Motstand mot tidsfrist for nedrustningsforpliktelsene man enes om. Dette ble det altså ingen enighet om tidsramme for nedrustningsforpliktelser. Hele den vedtatte handlingsplanen for nedrustning i tilsynskonferansens sluttdokument kan det dermed stilles spørsmålstegn til om det egentlig er oppnådd faktisk enighet om.
- 2) Motstand mot alle referanser til NWC. I sluttdokumentet er det bare to referanser til NWC. De er begge utvannet og indirekte.
- 3) Ingen begrensninger i forhold til modernisering av atomvåpen ble vedtatt.
- 4) Negative sikkerhetsgarantier. Det ble heller ikke gjort referanser til at slike må gjøres legat bindene, slik særlig mange land i sør har foreslått.
- 5) Dealtering ble ikke adressert.
- 6) Nedeleging av testområder ble ikke vedtatt. USA, Russland og Kina har ikke nedlagt sine testfelt, og går ikke med på at NPT skal adressere dette.
- 7) Forbud mot utplassering på baser (Nuclear sharing)
- 8) Spaltbart materiale: metaller som er relevant for FMCT er også kommersielt viktige, og blir derfor ikke adressert.
- 9) Motstand mot detaljert rapportering på atomvåpenarsenal. Kina er klar på at de bare vil rapportere detaljert på dette når de atomvåpenstatene har redusert deres arsenal til Kinas størrelse.

³¹ Under «Sammen mot atomvåpen» arrangementet på Christian Michelsen Instituttet 10. juni 2010 var åtte Hibakusha til stede. Deres talsperson holdt et svært sterkt innlegg på seminaret, hvor han på vegne av Hibakusha bevegelsen erklærte tilsynskonferansen som helhet som misslykket.

- 10) Legitimisering av førstebruk. Både USA, NATO, Russland og Pakistan åpner for førstebruk i sine doktriner. India og Kina åpner ikke for dette i deres doktriner, men yter heller ikke vesentlig motstand mot at de øvrige atommaktene har slike mer offensive doktriner.

Et handlingsprogram uten troverdige tiltak for atomnedrustning

Konklusjonen blir at de 64 punktene i sluttdokumentets handlingsprogram ikke vil bidra til praktisk nedrusting i den kommende NPT syklusen. For det første er bare fire av de 64 punktene faktiske tiltak, og for det andre er de fire tiltak ikke konkretisert med tidsfrister og nødvendig definisjoner nødvendig for å kunne igangsette praktisk nedrustning. Sett fra et rent nedrustningspolitisk ståsted kan det dermed ikke påstås at tilsynskonferansen var vellykket. Dette faktum bør få politiske konsekvenser for den sittende regjering, og dermed gjøre Norge til det første NATO-land som går inn for et forbud mot atomvåpen. NWC trenger stater som Norge som fanebærere, og det ville vært svært heldig for hele NWC kampanjen om Norge ville ta et slikt steg.

Det overordnede problem med handlingsplanen fra tilsynskonferansens er at den ikke legger noen tidsbegrensning for nedrustningstiltak. Når man ikke enes om at nedrustning skal foregå innen en viss tidsramme bør det forstås som at man heller ikke har klart å enes om noen faktisk nedrustning. Atomstatene har en selvsagt egeninteresse i hele tiden å forskyve de nedrustningsforpliktelsene de allerede har påtatt seg, en strategi de har benyttet seg av i NPT så lenge avtaleverket har eksistert. Når man dermed foreskriver nedrustningstiltak uten frist for å utføre disse er ikke dette særlig troverdig.

Veien fra NPT til NWC

Ønske om en NWC er ikke nytt. Atombomben var ikke mer enn et år før FN omfavnet visjonen om en atomvåpenfri verden. Dette var altså ikke noe Obama fant på. Helt siden 1946 har man gjennom FN arbeidet for praktisk avrustning av atomvåpenene gjennom en lang rekke nedrustningsinitiativ. På 1950 tallet ble fokus gradvis rettet inn mot å forby atomprøvesprengninger heller enn våpenene, men land som Irland fortsatte å fremme forslag om atomvåpenforbud i FN. Da man i 1963 oppnådde enighet om den første prøvestansavtalen; Partial Test Ban Treaty (PTBT)³² ble et gjennombrudd. Dette var en avtale fremforhandlet på bakgrunn av Cuba-krisen, og de alvorlige spenningene denne skapte. Verden forsto rett og slett at noe måtte gjøres, og denne avtalen var et uttrykk for hvor langt USA og Sovjet på tidspunktet var villig til å strekke seg. Denne avtalen forbyr bare atmosfæriske tester, og for å komme underjordiske og andre atomvåpentester til livs var man avhengige av å få et nytt avtaleverk på plass. Den avtalen som overtar for Partial Test Ban Treaty er naturlig nok kalt Comprehensive (helhetlig) Test Ban Treaty. Denne avtalen, populært kalt CTBT, ble vedtatt i FN i 1996, men er fortsatt ikke trådt i kraft. Selv om 153 stater i skrivende stund har ratifisert avtalen, og 29 andre stater har underskrevet avtalen, har det seg slik at alle de 44 statene som fremforhandlet CTBT mellom 1994 og 1996 må ratifisere avtalen før den kan tre i kraft. I skrivende stund er det 9 av disse statene som ennå ikke har ratifisert avtalen. Disse er Kina, Egypt, Indonesia, Iran, Israel og USA. I tillegg har ikke India, Pakistan og Nord Korea signert avtalen ennå. Indonesia

³² Les mer om denne avtalen på: http://en.wikipedia.org/wiki/Partial_Test_Ban_Treaty

har imidlertid startet ratifiseringsprosessen, og Obama jobber hardt for å få ratifisert CTBT i Washington. Poenget med å fortelle hele denne historien er å vise en parallell til dagens nedrustningsposisjon; veien fra NPT til NWC. På samme måte som PTBT bredde grunnen for CTBT, og i etterkant vil bli ansett som relativt verdiløs når en først har CTBT, vil NPT rede grunnen for NWC, som igjen vil gjøre NPT unødvendig for atomnedrustningen så fort konvensjonen trer i kraft.

Da NPT ble fremforhandlet på 1960 tallet var det særlig ikkespredning som sto i fokus for verdens stater. Man var rett og slett mer bekymret for spredningen av atomvåpnene, og dermed nye atommakter, enn de atomvåpnene atommaktene allerede besatt. Dette gjenspeiles i NPTs avtaletekst, og er hovedårsaken til at atomvåpenstatene gjennom denne avtalen har fått så stor makt over NPT arbeidet, og dermed også at nedrustning i NPT sammenheng ikke synes særlig effektivt. NPT er allikevel avgjørende for å igangsette reell nedrustning i dag. Det er i det hele tatt vanskelig å se for seg at man skal kunne bevege seg mot en NWC uten å bygge videre på de enigheter om ambisjonsnivå og praktiske nedrustningstiltak som NPT prosesser over de siste 40 år har klart å etablere. Selv om NPT ikke er nok, på samme måte som PTBT ikke var tilstrekkelig i 1963, er det altså avgjørende at vi fokuserer på å ta med oss det vi kan av enigheter om nedrustningspolitikk fra NPT inn i arbeidet for en NWC.

Ting vi bør ta med oss fra tilsynskonferansen

På tross av det overnevnte er det altså viktig å ta med seg det vi fikk av fremdrift i nedrustningsarbeidet under årets tilsynskonferanse. Det aller viktigste i så måte er å ta med seg referansene til NWC. Selv om disse referansene er indirekte og utvannede er det tross alt første gang i NPT sammenheng at det er oppnådd enighet om slike referanser. Den viktigste referansen lyder som følger i tilsynskonferansens sluttdokument:

Pkt III, Side 18:

«The Conference calls on all Nuclear Weapons States to undertake concrete disarmament efforts and affirms that all States need to make special efforts to establish the necessary framework to achieve and maintain a world without nuclear weapons. The Conference notes the Five-Point Proposal for Nuclear Disarmament of the Secretary-General of the United Nations, which proposes inter alia consideration of negotiations on a nuclear weapons convention or agreement on a framework of separate mutually reinforcing instruments, backed by a strong system of verification»

Videre kan vi lese NWC referansene i dokumentet i sammenheng på følgende måte:

Follow-up to the advisory opinion of the International Court of Justice on the Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons - Calls upon all States to fulfil immediately that obligation by commencing multilateral negotiations leading to an early conclusion of a nuclear weapons convention prohibiting the development, production, testing, deployment, stockpiling, transfer, threat or use of nuclear weapons and providing for their elimination;»

I tillegg benyttes en del retorikk som indirekte adresserer legaliteten av atomvåpen. Eksempelvis:

Pkt 2, side 2:

«The Conference recalls that the overwhelming majority of States entered into legally binding commitments not to receive, manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices in the context, inter alia, of the corresponding legally binding commitments by the nuclear-weapon States to nuclear disarmament in accordance with the Treaty.»

Pkt 2, side 3:

«The Conference recalls paragraph 12 of Decision 2 ("Principles and objectives for nuclear nonproliferation and disarmament") of the 1995 Review and Extension Conference, which provides that new supply arrangements for the transfer of source or special fissionable material or equipment or material especially designed or prepared for the processing, use, or production of special fissionable material to non-nuclear-weapon States should require, as a necessary precondition, acceptance of the comprehensive IAEA safeguards and internationally legally binding commitments not to acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices.»

Konklusjonen på dette feltet er altså at NWC gjennom tilsynskonferansen er etablert som hovedsak for atomnedrustningen, både av stater og sivilsamfunn. Dette er tydelig, enkelt og riktig. Det relevante i NPTs nedrustningssammenheng er altså ikke lenger våpenkontroll, men avskaffelse av våpnene.

Det andre vi bør ta med oss videre fra tilsynskonferansen i 2010 angår referansene til at atomnedrustning faktisk er et humanitært spørsmål. Dette er også nytt i NPT sammenheng, og bygger opp under det standpunkt fredsbevegelsen alltid har stått for; at atomvåpen er et grunnleggende umoralsk våpen. Dette er altså et våpen som ikke kan benyttes på en diskriminerende måte, uten å sette uskyldige sivile i fare og som ikke kan være et tilsvar i en konflikt på noen proporsjonal måte. Referanse i sluttdokumentet til humanitærretten er særlig følgende:

Pkt 81, side 11:

«The Conference expresses its deep concern at the continued risk for humanity represented by the possibility that these weapons could be used and the catastrophic humanitarian consequences that would result from the use of nuclear weapons.»

Pkt 1, A V), side 17:

«The Conference expresses its deep concern at the catastrophic humanitarian consequences of any use of nuclear weapons, and reaffirms the need for all States at all times to comply with applicable international law, including international humanitarian law.»

Det tredje vi bør ta med oss av positivt utkomme fra tilsynskonferansen angår negative sikkerhetsgarantier. Under årets tilsynskonferanse ble dette tema ofret langt mer oppmerksomhet enn tidligere, og det ble opprettet en egen underkomité i konferansen for å adressere dette. Rent institusjonelt har altså NPT åpnet for å behandle en av fredsbevegelsens krav til atomnedrustning, et spørsmål særlig land i sør er engasjert i. Det store problemet med dette arbeidet angår at slike garantier må være legalt bindende, og at atomvåpenstatene effektivt får obstruere dette. Nettopp for å sikre slike garantier er avhengige av et legalt bindende avtaleverk blir slike garantier koblet til

atomvåpenfriesoner i NPT sammenheng. Vi har i dag fem slike soner, men kun en av dem (den latinamerikanske) er tilsluttet av atomvåpenstatene. Å etablere legalt bindende sikkerhetsgarantier vil altså ikke være enkelt, men prosessen for å få dette til ble styrket av årets tilsynskonferanse.

Revisjon av NATOs strategiske konsept

I 2010 skal NATOs strategiske konsept revideres. Når NATOs strategiske konsept revideres åpner også dette for muligheter og farer for den globale atomnedrustningen. Tre av verdens fem erklærte atommakter, og en tredjedel av alle statene som i dag har atomvåpen, er tross alt del av alliansen.

NATO har i dag et strategisk konsept som både åpner for å angripe med atomvåpen, som pålegger alliansen å samarbeide om atomangrep i en eventuell atomkrig og som holder USAs atomparaply over Europa som alliansens øverste sikkerhetsgaranti. Amerikanske atomvåpen er også utplassert på ikke-atomstaters jord som ledd i NATOs rådende strategi. NATO har derfor fungert som bremsekloss på en lang rekke atomnedrustningsinitiativ opp gjennom historien. I 2010 har man mulighet til å endre på dette for dermed å fjerne det hinder alliansens atompolitikk utgjør for verdens nedrustning. Hvordan NATOs strategiske konsept revideres vil dermed altså påvirke verdens evne til å kvitte seg med atomvåpnene direkte. I denne siste delen av rapporten skal vi se nærmere på denne relasjonen mellom ikkespredningsavtalens nedrustningsforpliktelser og NATOs strategiske konsept.

Hva er atomnedrustningsrelevant i NATOs strategisk konsept?

Alliansens overordnede styringsdokument er Atlanterhavspakten, som legger grunnlaget for selve alliansen, sammen med det strategiske konseptet. Dette er et dokument med svært mange henvisninger til atomvåpenenes rolle i alliansen, og disse våpnenes anvendbarhet. Enkelt oppsummert definerer gjeldende strategisk konsept atomvåpenene som alliansens «supreme» sikkerhetsgaranti, og erklærer at alliansens villighet og evne til å bruke disse våpnene er et avgjørende trekk ved de alliertes «solidaritet» i forhold til både hverandre og alliansen som sådan. I Vedlegg 3 er de punktene fra NATOs strategiske konsept som adresserer atomvåpnene direkte oppsummert.

NATO har offisielt «verken førstebruchsstrategi eller ikke- førstebruchsstrategi». NATO vil med dette gjøre en potensiell angriper usikker på hvilke våpen alliansen svarer med. Det betyr også at NATO ikke vil gi bindende negative sikkerhetsgarantier. Det skaper ytterligere usikkerhet rundt NATOs atomvåpenstrategier når alliansens strategi ikke kan skilles fra USA, Storbritannia og Frankrikets atomstrategier i praksis. USAs doktrine sier eksempelvis at atomvåpen kan brukes først mot en stat som angriper amerikanske interesser, og mot en stat som bruker eller truer med å bruke kjemiske eller biologiske våpen. Det er til og med en opsjon å iverksette forkjøpsangrep der atomvåpen i ytterste instans kan anvendes. NATOs operasjoner har i dag ingen geografiske begrensninger og alliansens militærstrategier kommer til anvendelse overalt hvor de opererer. Koblinger til USAs til enhver tid gjeldende atomdoktrine blir dermed mer relevant.

NATO og ikkespredningsavtalens nedrustningsforpliktelser

Ikkespredningsavtalen står altså på tre pilarer. For det første skal avtalen hindre spredning av atomvåpen til stater som ikke er erklært atomstater i avtalen. De fem landene NPT gir denne statusen er USA, Russland, Frankrike, Kina og Storbritannia. Dette betyr altså at de øvrige statene i verden frasier seg sin rett til å anskaffe atomvåpen i fremtiden. Dette utgjør ikke-spredningsavtalens første pilar, altså ikke-spredning av atomvåpen. Til gjengjeld for ikkeatomvåpenstatenes oppofrelse i denne sammenheng forplikter atomstatene seg til å avruste sine atomvåpen. Denne nedrustningsforpliktelsen utgjør avtalens andre pilar, og er denne rapportens hovedanliggende. NPT dreier seg også om at alle stater skal ha lov til å bruke atomkraft til sivile formål.

Denne nedrustningspilaren i NPT forplikter. På bakgrunn av Artikkel 6 forplikter partene i NPT seg til å forfølge forhandlinger i god tro om effektive tiltak knyttet til opphør av det kjernefysiske våpenkappløpet, og til kjernefysisk nedrustning. Dette skal skje på et tidlig tidspunkt (så raskt som mulig med andre ord). Forhandlingene skal drives frem på en slik måte at man sitter igjen med en avtale om generell og fullstendig atomnedrustning under streng og effektiv internasjonal kontroll. Det siste betyr at avrustningen skal være verifiserbar. Under tilsynskonferansen i år 2000 ble man også enige om et program på 13 praktiske steg for å imøtekomme disse nedrustningsforpliktelsene. I dag blokkeres flere atomstaters oppfyllelse av disse stegene av NATOs strategiske konsept.

Det viktigste hindret NATO i dag utgjør for oppfølgingen av de 13 stegene handler om at alliansen gjør atomvåpnene politisk relevante, og styrker deres «politiske rolle». Dette er altså nøyaktig hva de 13 steg søker å unngå. I tillegg gir alliansens politikk om «nuclear sharing» ikkeatomvåpenstater tilgang og medeierskap i atomvåpen og tilhørende infrastruktur. Dette strider fundamentalt med ikke-spredningspilaren i NPT, og vanskeliggjør nedrustning på sikt. For det tredje tilgjengeliggjør NATO i dag USAs atomparaply for Europa. NATO er i dag den fremste ambassadør for atomparaplyer, hvilke igjen innlemmer atomvåpen i strategisk tenking avgjørende for over hundre staters mest fundamentale sikkerhetsforståelse. For det fjerde motsetter NATO seg i dag alle former for unilateral nedrustning. Samtidig kan det tenkes at ensidig avrusting av NATOs taktiske atomvåpen, hvilke i følge NATO vil ha minimal effekt på alliansens militære sikkerhet, vil kunne igangsette større nedrustningsprosesser i forhold til taktiske atomvåpen. På denne måten besitter NATO nedrustningspolitisk kapital som ikke benyttes. Dette er i tilfelle en tankegang ms bør rotfestes i NATOs strategiske konsept om den skal materialiseres. For det femte kan det tenkes at NATO også besitter muligheter for atomnedrustning ved at alliansen når atommaktene USA, Storbritannia og Frankrike mer effektivt enn andre fora. Om NATOs strategiske konsept legger til rette for å utnytte dette vil det kunne ha globalt positive konsekvenser. Noe av det samme gjør seg gjeldende i forhold til alliansens NATO - Russland rådet.

På denne bakgrunn bør det fastslås at revideringen av NATOs konsept er av svært stor relevans for verdens utsikter for atomnedrustning. Potensielt kan revisjonen både bidra til at NATO i fremtiden vil bidra mindre negativt i forhold til atomnedrustning, og også benytte alliansen for konstruktiv nedrustningspolitikk. Årets revisjon av NATOs strategiske konsept er dermed av stor nedrustningspolitisk betydning for fremtiden.

Vedlegg

Vedlegg nr 1: Ikkespredningsavtalen (NPT)

The States concluding this Treaty, hereinafter referred to as the "Parties to the Treaty",

Considering the devastation that would be visited upon all mankind by a nuclear war and the consequent need to make every effort to avert the danger of such a war and to take measures to safeguard the security of peoples,

Believing that the proliferation of nuclear weapons would seriously enhance the danger of nuclear war,

In conformity with resolutions of the United Nations General Assembly calling for the conclusion of an agreement on the prevention of wider dissemination of nuclear weapons,

Undertaking to cooperate in facilitating the application of International Atomic Energy Agency safeguards on peaceful nuclear activities,

Expressing their support for research, development and other efforts to further the application, within the framework of the International Atomic Energy Agency safeguards system, of the principle of safeguarding effectively the flow of source and special fissionable materials by use of instruments and other techniques at certain strategic points,

Affirming the principle that the benefits of peaceful applications of nuclear technology, including any technological by-products which may be derived by nuclear-weapon States from the development of nuclear explosive devices, should be available for peaceful purposes to all Parties of the Treaty, whether nuclear-weapon or non-nuclear weapon States,

Convinced that, in furtherance of this principle, all Parties to the Treaty are entitled to participate in the fullest possible exchange of scientific information for, and to contribute alone or in cooperation with other States to, the further development of the applications of atomic energy for peaceful purposes,

Declaring their intention to achieve at the earliest possible date the cessation of the nuclear arms race and to undertake effective measures in the direction of nuclear disarmament,

Urging the cooperation of all States in the attainment of this objective,

Recalling the determination expressed by the Parties to the 1963 Treaty banning nuclear weapon tests in the atmosphere, in outer space and under water in its Preamble to seek to achieve the discontinuance of all test explosions of nuclear weapons for all time and to continue negotiations to this end,

Desiring to further the easing of international tension and the strengthening of trust between States in order to facilitate the cessation of the manufacture of nuclear weapons, the liquidation of all their existing stockpiles, and the elimination from national arsenals of nuclear weapons and the means of their delivery pursuant to a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control,

Recalling that, in accordance with the Charter of the United Nations, States must refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations, and that the establishment and maintenance of international peace and security are to be promoted with the least diversion for armaments of the world's human and economic resources, Have agreed as follows:

Article I

Each nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes not to transfer to any recipient whatsoever nuclear weapons or other nuclear explosive devices or control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly; and not in any way to assist, encourage, or induce any non-nuclear weapon State to manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices, or control over such weapons or explosive devices.

Article II

Each non-nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes not to receive the transfer from any transferor whatsoever of nuclear weapons or other nuclear explosive devices or of control over such weapons or explosive devices directly, or indirectly; not to manufacture or otherwise acquire nuclear weapons or other nuclear explosive devices; and not to seek or receive any assistance in the manufacture of nuclear weapons or other nuclear explosive devices.

Article III

1. Each non-nuclear-weapon State Party to the Treaty undertakes to accept safeguards, as set forth in an agreement to be negotiated and concluded with the International Atomic Energy Agency in accordance with the Statute of the International Atomic Energy Agency and the Agency's safeguards system, for the exclusive purpose of verification of the fulfillment of its obligations assumed under this Treaty with a view to preventing diversion of nuclear energy from peaceful uses to nuclear weapons or other nuclear explosive devices. Procedures for the safeguards required by this article shall be followed with respect to source or special fissionable material whether it is being produced, processed or used in any principal nuclear facility or is outside any such facility. The safeguards required by this article shall be applied to all source or special fissionable material in all peaceful nuclear activities within the territory of such State, under its jurisdiction, or carried out under its control anywhere.

2. Each State Party to the Treaty undertakes not to provide: (a) source or special fissionable material, or (b) equipment or material especially designed or prepared for the processing, use or production of special fissionable material, to any non-nuclear-weapon State for peaceful purposes, unless the source or special fissionable material shall be subject to the safeguards required by this article.

3. The safeguards required by this article shall be implemented in a manner designed to comply with article IV of this Treaty, and to avoid hampering the economic or technological development of the Parties or international cooperation in the field of peaceful nuclear activities, including the international exchange of nuclear material and equipment for the processing, use or production of nuclear material for peaceful purposes in accordance with the provisions of this article and the principle of safeguarding set forth in the Preamble of the Treaty.

4. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty shall conclude agreements with the International Atomic Energy Agency to meet the requirements of this article either individually or together with other States in accordance with the Statute of the International Atomic Energy Agency. Negotiation of such agreements shall commence within 180 days from the original entry into force of this Treaty. For States depositing their instruments of ratification or accession after the 180-day period, negotiation of such agreements shall commence not later than the date of such deposit. Such agreements shall enter into force not later than eighteen months after the date of initiation of negotiations.

Article IV

1. Nothing in this Treaty shall be interpreted as affecting the inalienable right of all the Parties to the Treaty to develop research, production and use of nuclear energy for peaceful purposes without discrimination and in conformity with articles I and II of this Treaty.

2. All the Parties to the Treaty undertake to facilitate, and have the right to participate in, the fullest possible exchange of equipment, materials and scientific and technological information for the peaceful uses of nuclear energy. Parties to the Treaty in a position to do so shall also cooperate in contributing alone or together with other States or international organizations to the further development of the applications of nuclear energy for peaceful purposes, especially in the territories of non-nuclear-weapon States Party to the Treaty, with due consideration for the needs of the developing areas of the world.

Article V

Each party to the Treaty undertakes to take appropriate measures to ensure that, in accordance with this Treaty, under appropriate international observation and through appropriate international procedures, potential benefits from any peaceful applications of nuclear explosions will be made available to non-nuclear-weapon States Party to the Treaty on a nondiscriminatory basis and that the charge to such Parties for the explosive devices used will be as low as possible and exclude any charge for research and development. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty shall be able to obtain such benefits, pursuant to a special international agreement or agreements, through an appropriate international body with adequate representation of non-nuclear-weapon States. Negotiations on this subject shall commence as soon as possible after the Treaty enters into force. Non-nuclear-weapon States Party to the Treaty so desiring may also obtain such benefits pursuant to bilateral agreements.

Article VI

Each of the Parties to the Treaty undertakes to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race at an early date and to nuclear disarmament, and on a Treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control.

Article VII

Nothing in this Treaty affects the right of any group of States to conclude regional treaties in order to assure the total absence of nuclear weapons in their respective territories.

Article VIII

1. Any Party to the Treaty may propose amendments to this Treaty. The text of any proposed amendment shall be submitted to the Depositary Governments which shall circulate it to all Parties to the Treaty. Thereupon, if requested to do so by one-third or more of the Parties to the Treaty, the Depositary Governments shall convene a conference, to which they shall invite all the Parties to the Treaty, to consider such an amendment.

2. Any amendment to this Treaty must be approved by a majority of the votes of all the Parties to the Treaty, including the votes of all nuclear-weapon States Party to the Treaty and all other Parties which, on the date the amendment is circulated, are members of the Board of Governors of the International Atomic Energy Agency. The amendment shall enter into force for each Party that deposits its instrument of ratification of the amendment upon the deposit of such instruments of ratification by a majority of all the Parties, including the instruments of ratification of all nuclear-weapon States Party to the Treaty and all other Parties which, on the date the amendment is circulated, are members of the Board of Governors of the International Atomic Energy Agency. Thereafter, it shall enter into force for any other Party upon the deposit of its instrument of ratification of the amendment.

3. Five years after the entry into force of this Treaty, a conference of Parties to the Treaty shall be held in Geneva, Switzerland, in order to review the operation of this Treaty with a view to assuring that the purposes of the Preamble and the provisions of the Treaty are being realized. At intervals of five years thereafter, a majority of the Parties to the Treaty may obtain, by submitting a proposal to this effect to the Depositary Governments, the convening of further conferences with the same objective of reviewing the operation of the Treaty.

Article IX

1. This Treaty shall be open to all States for signature. Any State which does not sign the Treaty before its entry into force in accordance with paragraph 3 of this article may accede to it at any time.

2. This Treaty shall be subject to ratification by signatory States. Instruments of ratification and instruments of accession shall be deposited with the Governments of the United States of America, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Union of Soviet Socialist Republics, which are hereby designated the Depositary Governments.

3. This Treaty shall enter into force after its ratification by the States, the Governments of which are designated Depositaries of the Treaty, and forty other States signatory to this Treaty and the deposit of their instruments of ratification. For the purposes of this Treaty, a nuclear-weapon State is one which has manufactured and exploded a nuclear weapon or other nuclear explosive device prior to January 1, 1967.

4. For States whose instruments of ratification or accession are deposited subsequent to the entry into force of this Treaty, it shall enter into force on the date of the deposit of their instruments of ratification or accession.

5. The Depositary Governments shall promptly inform all signatory and acceding States of the date of each signature, the date of deposit of each instrument of ratification or of accession, the date of the entry into force of this Treaty, and the date of receipt of any requests for convening a conference or other notices.

6. This Treaty shall be registered by the Depositary Governments pursuant to article 102 of the Charter of the United Nations.

Article X

1. Each Party shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from the Treaty if it decides that extraordinary events, related to the subject matter of this Treaty, have jeopardized the supreme interests of its country. It shall give notice of such withdrawal to all other Parties to the Treaty and to the United Nations Security Council three months in advance. Such notice shall include a statement of the extraordinary events it regards as having jeopardized its supreme interests.

2. Twenty-five years after the entry into force of the Treaty, a conference shall be convened to decide whether the Treaty shall continue in force indefinitely, or shall be extended for an additional fixed period or periods. This decision shall be taken by a majority of the Parties to the Treaty.

Article XI

This Treaty, the English, Russian, French, Spanish and Chinese texts of which are equally authentic, shall be deposited in the archives of the Depositary Governments. Duly certified copies of this Treaty shall be transmitted by the Depositary Governments to the Governments of the signatory and acceding States.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed this Treaty.

DONE in triplicate, at the cities of Washington, London and Moscow, this first day of July one thousand nine hundred sixty-eight.

Vedlegg nr 2: Organisasjoner tilsluttet NPT brevet til UD av 26. april 2010

Arbeidernes Ungdomsfylking
Care Norge
Caritas Norge
Changemaker
Den norske atlantehavskomité
Den norske legeforening
Den norske Pugwash-komiteen
Framtiden i våre hender
Fredsinitiativet
Greenpeace
Human-Etisk forbund
Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet
Industri Energi
KFUK-KFUM Global
Kristelig Folkepartis Ungdom
Landsorganisasjonen (LO)
Mellomkirkelig råd
Nansen Dialog (Nansenskolen)
Natur og Ungdom
Nei til atomvåpen
Norges Bonde- og Småbrukarlag
Norges Bondelag
Norges Fiskarlag
Norges Fredslag
Norges Fredsråd
Norges Røde Kors
Norsk Folkehjelp
Norske leger mot atomvåpen
Norsk Tjenestemannslag
Plan Norge
Politiets Fellesforbund
PRESS – Redd Barna Ungdom
Røde Kors Ungdom
Senterungdommen
Sosialistisk Ungdom
Spire – Utviklingsfondets ungdom
Stiftelsen Karibu
Storebrand
Unge Høyre
Unge Venstre
Unio

Vedlegg nr 3: NATOs atompunkt i sitt gjeldende strategiske konsept fra 1999

PKT 19:

The stability, transparency, predictability, lower levels of armaments, and verification which can be provided by arms control and non-proliferation agreements support NATO's political and military efforts to achieve its strategic objectives. The Allies have played a major part in the significant achievements in this field. These include the enhanced stability produced by the CFE Treaty, the deep reductions in nuclear weapons provided for in the START treaties; the signature of the Comprehensive Test Ban Treaty, the indefinite and unconditional extension of the Nuclear Non-Proliferation Treaty, the accession to it of Belarus, Kazakhstan, and Ukraine as non-nuclear weapons states, and the entry into force of the Chemical Weapons Convention. The Ottawa Convention to ban anti-personnel landmines and similar agreements make an important contribution to alleviating human suffering. There are welcome prospects for further advances in arms control in conventional weapons and with respect to nuclear, chemical, and biological (NBC) weapons.

PKT 21:

The existence of powerful nuclear forces outside the Alliance also constitutes a significant factor which the Alliance has to take into account if security and stability in the Euro-Atlantic area are to be maintained.

PKT 22:

The proliferation of NBC weapons and their means of delivery remains a matter of serious concern. In spite of welcome progress in strengthening international non-proliferation regimes, major challenges with respect to proliferation remain. The Alliance recognises that proliferation can occur despite efforts to prevent it and can pose a direct military threat to the Allies' populations, territory, and forces. Some states, including on NATO's periphery and in other regions, sell or acquire or try to acquire NBC weapons and delivery means. Commodities and technology that could be used to build these weapons of mass destruction and their delivery means are becoming more common, while detection and prevention of illicit trade in these materials and know-how continues to be difficult.

Nonstate

actors have shown the potential to create and use some of these weapons.

PKT 37:

Ukraine occupies a special place in the Euro-Atlantic security environment and is an important and valuable partner in promoting stability and common democratic values. NATO is committed to further strengthening its distinctive partnership with Ukraine on the basis of the NATO-Ukraine Charter, including political consultations on issues of common concern and a broad range of practical cooperation activities. The Alliance continues to support Ukrainian sovereignty and independence, territorial integrity, democratic development, economic prosperity and its status as a non-nuclear weapons state as key factors of stability and security in central and eastern Europe and in Europe as a whole.

PKT 42:

The achievement of the Alliance's aims depends critically on the equitable sharing of the

roles, risks and responsibilities, as well as the benefits, of common defence. The presence of United States conventional and nuclear forces in Europe remains vital to the security of Europe, which is inseparably linked to that of North America. The North American Allies contribute to the Alliance through military forces available for Alliance missions, through their broader contribution to international peace and security, and through the provision of unique training facilities on the North American continent. The European Allies also make wide-ranging and substantial contributions. As the process of developing the ESDI within the Alliance progresses, the European Allies will further enhance their contribution to the common defence and to international peace and stability including through multinational formations.

PKT 46:

To protect peace and to prevent war or any kind of coercion, the Alliance will maintain for the foreseeable future an appropriate mix of nuclear and conventional forces based in Europe and kept up to date where necessary, although at a minimum sufficient level. Taking into account the diversity of risks with which the Alliance could be faced, it must maintain the forces necessary to ensure credible deterrence and to provide a wide range of conventional response options. But the Alliance's conventional forces alone cannot ensure credible deterrence. Nuclear weapons make a unique contribution in rendering the risks of aggression against the Alliance incalculable and unacceptable. Thus, they remain essential to preserve peace.

Pkt 57:

«Alliance strategy does not include a chemical or biological warfare capability. The Allies support universal adherence to the relevant disarmament regimes. But, even if further progress with respect to banning chemical and biological weapons can be achieved, defensive precautions will remain essential.»

Characteristics of Nuclear Forces

PKT 62: The fundamental purpose of the nuclear forces of the Allies is political: to preserve peace and prevent coercion and any kind of war. They will continue to fulfil an essential role by ensuring uncertainty in the mind of any aggressor about the nature of the Allies' response to military aggression. They demonstrate that aggression of any kind is not a rational option. The supreme guarantee of the security of the Allies is provided by the strategic nuclear forces of the Alliance, particularly those of the United States; the independent nuclear forces of the United Kingdom and France, which have a deterrent role of their own, contribute to the overall deterrence and security of the Allies.

PKT 63: A credible Alliance nuclear posture and the demonstration of Alliance solidarity and common commitment to war prevention continue to require widespread participation by European Allies involved in collective defence planning in nuclear roles, in peacetime basing of nuclear forces on their territory and in command, control and consultation arrangements. Nuclear forces based in Europe and committed to NATO provide an essential political and military link between the European and the North American members of the Alliance. The Alliance will therefore maintain adequate nuclear forces in Europe. These forces need to have the necessary characteristics and appropriate flexibility and survivability, to be perceived as a credible and effective element of the Allies' strategy in preventing war. They will be maintained at the minimum level sufficient to preserve peace and stability.

PKT 64: The Allies concerned consider that, with the radical changes in the security situation, including reduced conventional force levels in Europe and increased reaction times, NATO's ability to defuse a crisis through diplomatic and other means or, should it be necessary, to mount a successful conventional defence has significantly improved. The circumstances in which any use of nuclear weapons might have to be contemplated by them are therefore extremely remote. Since 1991, therefore, the Allies have taken a series of steps which reflect the post-Cold War security environment. These include a dramatic reduction of the types and numbers of NATO's sub-strategic forces including the elimination of all nuclear artillery and ground-launched short-range nuclear missiles; a significant relaxation of the readiness criteria for nuclear-armed forces; and the termination of standing peacetime nuclear contingency plans. NATO's nuclear forces no longer target any country. Nonetheless, NATO will maintain, at the minimum level consistent with the prevailing security environment, adequate sub-strategic forces based in Europe which will provide an essential link with strategic nuclear forces, reinforcing the transatlantic link. These will consist of dual capable aircraft and a small number of United Kingdom Trident warheads. Sub-strategic nuclear weapons will, however, not be deployed in normal circumstances on surface vessels and attack submarines.

Vedlegg nr 4: De 13 Steg for atomnedrustning

I det neste opplistes de tretten stegene, med diverse Wiki linker. Disse tretten stegene er altså tiltak man ble enige ved NPTs tilsynskonferanse i år 2000, for å imøtekomme artikkel 6 i NPT. Dette er altså den artikkelen som binder partene til atomnedrustning. Denne nedrustningsforpliktelsen ledet igjen frem til sluttdokumentet fra tilsynskonferansen i år 2000 som foreskriver de 13 stegene, gjengitt nedenfor, i sluttdokumentets seksjon nr 15:

The Conference agrees on the following practical steps for the systematic and progressive efforts to implement Article VI of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons and paragraphs 3 and 4(c) of the 1995 Decision on "Principles and Objectives for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament":

1. The importance and urgency of signatures and ratifications, without delay and without conditions and in accordance with constitutional processes, to achieve the early entry into force of the [Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty](#).
2. A [moratorium](#) on nuclear-weapon-test explosions or any other nuclear explosions pending entry into force of that Treaty.
3. The necessity of negotiations in the [Conference on Disarmament](#) on a nondiscriminatory, multilateral and internationally and effectively verifiable treaty banning the production of fissile material for nuclear weapons or other nuclear explosive devices in accordance with the statement of the Special Coordinator in 1995 and the mandate contained therein, taking into consideration both nuclear disarmament and nuclear nonproliferation objectives. The Conference on Disarmament is urged to agree on a programme of work which includes the immediate commencement of negotiations on such a treaty with a view to their conclusion within five years.
4. The necessity of establishing in the Conference on Disarmament an appropriate subsidiary body with a mandate to deal with nuclear disarmament. The Conference on Disarmament is urged to agree on a programme of work which includes the immediate establishment of such a body.

5. The principle of irreversibility to apply to nuclear disarmament, nuclear and other related arms control and reduction measures.

6. An unequivocal undertaking by the nuclear-weapon States to accomplish the total elimination of their nuclear arsenals leading to nuclear disarmament to which all States parties are committed under Article VI.

7. The early entry into force and full implementation of [START II](#) and the conclusion of [START III](#) as soon as possible while preserving and strengthening the ABM Treaty as a cornerstone of strategic stability and as a basis for further reductions of strategic offensive weapons, in accordance with its provisions.

8. The completion and implementation of the Trilateral Initiative between the [United States of America](#), [Russian Federation](#) and the [International Atomic Energy Agency](#).

9. Steps by all the nuclear-weapon States leading to nuclear disarmament in a way that promotes international stability, and based on the principle of undiminished security for all:

- Further efforts by the nuclear-weapon States to reduce their nuclear arsenals unilaterally
- Increased transparency by the nuclear-weapon States with regard to the nuclear weapons capabilities and the implementation of agreements pursuant to Article VI and as a voluntary confidence-building measure to support further progress on nuclear disarmament
- The further reduction of [non-strategic nuclear weapons](#), based on unilateral initiatives and as an integral part of the nuclear arms reduction and disarmament process
- Concrete agreed measures to further reduce the operational status of nuclear weapons systems
- A diminishing role for nuclear weapons in security policies to minimize the risk that these weapons ever be used and to facilitate the process of their total elimination
- The engagement as soon as appropriate of all the nuclear-weapon States in the process leading to the total elimination of their nuclear weapons

10. Arrangements by all nuclear-weapon States to place, as soon as practicable, fissile material designated by each of them as no longer required for military purposes under IAEA or other relevant international verification and arrangements for the disposition of such material for peaceful purposes, to ensure that such material remains permanently outside of military programmes.

11. Reaffirmation that the ultimate objective of the efforts of States in the disarmament process is [general and complete disarmament](#) under effective international control.

12. Regular reports, within the framework of the NPT strengthened review process, by all States parties on the implementation of Article VI and paragraph 4 (c) of the 1995 Decision on "Principles and Objectives for Nuclear Non-Proliferation and Disarmament", and recalling the [Advisory Opinion of the International Court of Justice of 8 July 1996](#).

13. The further development of the verification capabilities that will be required to provide assurance of compliance with nuclear disarmament agreements for the achievement and maintenance of a nuclear-weapon-free world.